

CONVIELX. UN PROJECTE PER A LA MILLORA DE LA CONVIVÈNCIA EN ELS IES D'ELX

Beatriz CARRETERO RAMÍREZ
IES Montserrat Roig

Rosa FARGUETA CALATAYUD
IES Tirant lo Blanc

Carolina MARTÍNEZ CORBÍ
IES Misteri d'Elx

Julia MIQUEL LAJARÍN
IES L'Assumpció

1. INTRODUCCIÓ: CREACIÓ DE CONVIELX

L'abril de l'any 2004, la Inspecció Educativa va convocar els instituts d'Elx a una reunió en el CEFIRE amb l'objecte d'informar sobre la possibilitat de participar en un projecte educatiu, referit a la millora de la convivència i disciplina en els centres de secundària de la nostra ciutat. Anteriorment ja hi havia entre els centres de la localitat una gran col·laboració, que tenia el seu origen en les reunions amb la Inspecció Educativa i la Regidoria d'Educació de l'Ajuntament d'Elx. Per aquest motiu, tingué molt bona acollida aquesta proposta, que vam entendre com una forma més de suport i col·laboració. Intuint que els problemes de convivència que estaven sorgint als centres devien ser similars, considerarem que les estratègies que havíem d'utilitzar per a enfrontar-nos a les noves situacions havien de ser comunes i compartides, enfocades a millorar el clima educatiu de la nostra ciutat. A partir d'aquell moment començarem a treballar.

El mes de juliol del mateix any, ens vam reunir directors i representants de cadascun dels centres interessats en el projecte a l'IES L'Assumpció amb la finalitat d'elaborar unes directrius de funcionament i d'establir un pla de treball comú, en què tots els participants poguérem treballar i unificar criteris sobre aspectes concrets de convivència. Per a conèixer la realitat dels problemes que dificulten la convivència a les

aules dels nostres centres, les causes i les possibles solucions, vam dur a terme les propostes que cada centre considerava més vàlides. D'altra banda, ens adonàrem de la importància que tenia el fet que el grup de treball poguera discernir quines estratègies d'actuació serien les més adequades, i alhora incentivar la resta del professorat dels claustres a adquirir els coneixements que els podrien ajudar a gestionar la millora de la convivència en la tasca docent.

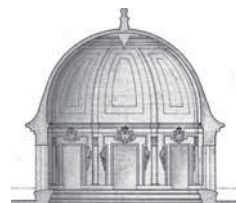
Per a assolir els nostres objectius vam escollir un model de treball a dos nivells: de centre i de localitat. Així, cada institut creà un grup de treball que començà a reunir-se setmanalment per a analitzar els problemes i aportar-hi idees i propostes de millora. Paral·lelament, cada tres setmanes, s'hi reunia el grup de coordinació, format pels representants de cada centre, per a posar idees en comú i intercanviar experiències. També es considerà imprescindible des del principi la intervenció d'assessors externs, especialistes en temes de convivència, que ens pogueren ajudar a formar-nos i a valorar l'adequació de les mesures apropiades a cada moment.

El model resultà molt dinàmic, perquè hi havia un intercanvi continu d'informació i propostes que ens enriqueixen a tots. La importància del grup de coordinació, adés esmentat, fou de tal grau que es va consolidar en els cursos següents com a ConviElx (Grup de Convivència dels Instituts d'Elx). Fa ja sis anys d'aquesta iniciativa conjunta, i mirant amb perspectiva observem que hem recorregut un llarg camí amb una millora evident del clima escolar dels nostres centres.

Quan se'ns oferí la possibilitat d'escriure aquest article, ens va parèixer una gran oportunitat per a fer conèixer el treball realitzat, les mi-

llores aconseguides i, sobretot, per a difundir la idea que no únicament és possible que quinze centres d'una localitat treballen en equip, sinó que, a més, es poden abastir d'aquesta manera molts objectius, moltes satisfaccions i, després d'anys treballant junts, gaudir d'una gran amistat entre tots nosaltres.

2. PROBLEMES DE CONVIVÈNCIA ALS CENTRES EDUCATIUS I OBJECTIUS

La disrupció a les aules constituïa la preocupació més directa dels docents dels nostres centres. Quan parlem de disrupció ens referim a les situacions d'aula en les quals diferents alumnes impedeixen amb el seu comportament el desenvolupament normal de la classe, circumstància que té unes conseqüències molt negatives, ja que repercuteix directament en el rendiment i l'aprenentatge de tot l'alumnat.

Fins al moment els centres havien intentat solucionar aquest greu problema utilitzant com a única eina el Decret 246/1991, de 23 de desembre, del Consell de la Generalitat Valenciana, sobre drets i deures dels alumnes dels centres docents de nivells no educatius. Però nosaltres pensàvem que la realitat de la societat havia canviat molt i que continuava canviant; per tant, també la realitat escolar, ja que no podem oblidar que els instituts no són més que illes d'una península en transformació.

Els centres rebien cada any un gran nombre d'alumnes que assistien per obligació i als quals l'única cosa que interessava era «passar l'estona» fins a complir 16 anys. A més a més, l'arribada d'immigrants va fer aparèixer brots de racisme i de xenofòbia, que també havíem de començar a eradicar. Els problemes fonamentals que hi trobem a l'hora d'analitzar la realitat dels nostres centres han estat els següents:

- Absentisme de l'alumnat.
- Apatia i desinterés pel treball a l'aula.
- Mancança de respecte a les normes i envers els membres de la comunitat educativa.
- Discriminació de l'alumnat estranger.
- Enfrontaments entre l'alumnat.
- Furts a companys i de material del centre.
- Brutícia a les aules.
- Deteriorament general de les instal·lacions dels centres.

Tenint en compte els assumptes anteriorment exposats, ens vam plantejar:

- 1) Augmentar el nivell d'implicació i formació de tots els membres de la comunitat educativa (famílies, alumnat, professorat i personal no docent).

- 2) Reduir l'absentisme escolar. És important que no abandonen els estudis aquells alumnes amb menys coneixements, més problemàtics i menys integrats, perquè un sistema educatiu de qualitat ha d'atendre tots i cadascun dels individus i s'ha d'adaptar a les seues necessitats.
- 3) Crear un clima de convivència que facilite la resolució dialogada dels conflictes i que millore les relacions humanes, i desenvolupar també entre els membres de la comunitat escolar la capacitat de compartir experiències i sentiments, de manera que cada persona pugui sentir-se compresa i ajudada davant les distintes adversitats que hi puguin sorgir.
- 4) Propiciar una educació en llibertat, és a dir, respectar la realització individual i social dels joves, potenciant les millors qualitats de cada alumne i tractant de compensar els desequilibris d'origen personal o social.
- 5) Amb tot, ajudar a reduir el fracàs personal i escolar.

3. EL CAMÍ RECORREGUT: DESCRIPCIÓ DEL PROJECTE CONVIELX

El primer curs del projecte, 2004/05, per a començar el treball sobre una base documentada, decidírem elaborar unes enquestes dirigides a tots els membres de la comunitat escolar, alumnat, professorat, famílies i personal no docent. Aquest sondeig es va realitzar en cada institut utilitzant una sèrie d'indicadors, que prèviament havien estat elaborats pels grups de treball i consensuats pel grup de coordinació. Les dades recollides van ser analitzades, contrastades i avaluades, aspecte que ens va permetre d'identificar els problemes comuns i els específics de cada centre.

Cada grup de treball elaborà una proposta de millora que va ser presentada al seu equip directiu, de manera que cada centre, a través dels claustres i consells escolars, va posar en pràctica, al seu propi ritme, diverses propostes relacionades amb la convivència. Així fou com començaren a ser revisades les normes del centre, de manera que foren molt més clares i adequades a la situació del moment, a més de ser consensuades pel claustre. Més endavant es procedí a la revisió dels reglaments de règim interior, la tramitació d'expedients sancionadors, el control de l'absentisme, etc.

Durant els diferents cursos de desenvolupament del projecte, hem anat documentant tot el procés, recollint i recopilant els materials que hem anat elaborant, per a l'ús comú dels centres del grup ConviElx. Tot el treball realitzat fou exposat en les Jornades d'Innovació Educativa: Formació i Canvi en l'Escola de Hui, organitzades pel CEFIRE

d'Elx el mes de setembre de 2005, i en el curs Resolució de Conflictes, coordinat pel prof. José Luis Castejón, catedràtic de Pedagogia de la Universitat d'Alacant.

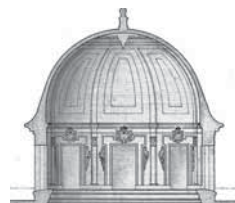
A més de la formació interna que a pleret aconseguíem a través de ponències organitzades pel grup i la col·laboració del CEFIRE d'Elx, vam considerar que seria molt interessant conèixer de primera mà d'altres experiències innovadores que s'estigueren realitzant amb èxit en altres localitats. L'abril de 2005, visitàrem l'IES Fernando de los Ríos de Fuentevaqueros a Granada, centre en què s'havia desenvolupat un pla d'atenció a la diversitat amb què havien obtingut molt bons resultats. La visita fou altament profitosa perquè, a partir de les experiències que vam poder conèixer allí, es va produir un punt d'inflexió en la forma d'atendre la diversitat en els Instituts d'Elx.

Durant el curs següent continuàrem treballant en el nostre pla de millora de la convivència i disciplina amb l'objectiu primordial d'optimitzar el clima escolar i continuar introduint bones pràctiques en l'organització i funcionament dels centres.

Una volta establits els punts febles de cada institut, tots vam coincidir que un dels més preocupants era la inseguretat que sentia l'alumnat fora de les aules, a l'hora de compartir amb els companys els espais comuns. No podíem obviar un dels drets més bàsics de tot ésser humà, que cada persona ha de ser tractada amb respecte i que, a més, té dret a no ser agredida ni físicament ni psicològicament. No podíem consentir que en els nostres centres educatius hi haguera alumnes que patiren la por d'haver d'enfrontar-se a diari a situacions de caràcter intimidatori, que els provocava sentiments de desprotecció i humiliació, fòbies a l'entorn escolar i estats d'ansietat, les quals podrien abocar-los al fracàs escolar.

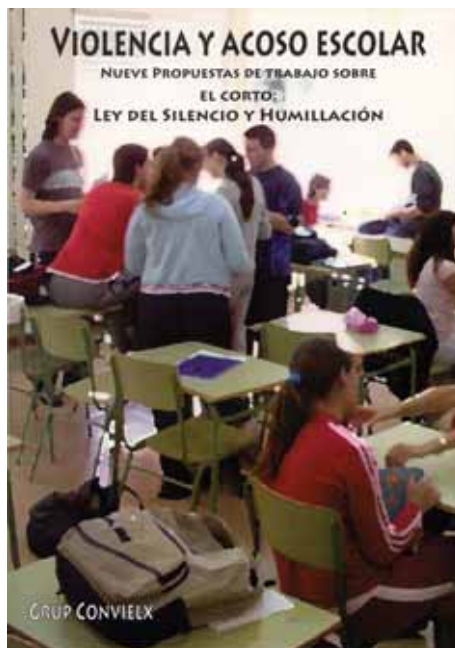
Després d'aquesta reflexió, començàrem a elaborar protocols d'actuació per a prevenir i esmenar aquestes situacions. Va ser precisament en aquest moment quan la Conselleria d'Educació i l'Observatori per la Convivència Escolar va posar en marxa el Programa per a la Prevenció de la Violència (Pla Previ), que posava a la nostra disposició diversos recursos, com ara els curtmetratges que mostraven conflictes reals «radicalitzats» en la vida familiar i escolar. Els curtmetratges anaven acompanyats de materials per a les tutories. Llavors vam decidir treballar en el tema que més ens preocupava, l'assetjament escolar, amb el suport del curt *La ley del silencio y humillación*, adaptant-lo a les necessitats de cada centre.

Proporcionàrem noves eines perquè l'alumnat aprenguera a comunicar els problemes i a demanar ajuda. Vam tractar també de dotar el professorat de recursos per a detectar els casos d'assetjament, donar pautes per a trencar aquesta «lleï del silenci» i, en definitiva, evitar les situacions d'assetjament i humiliació. Fruit del treball que vam realitzar

amb aquests curts fou el llibre que va elaborar el grup ConviElx i que va publicar l'Ajuntament d'Elx: *Violencia y acoso escolar. Nueve propuestas de trabajo sobre el corto: Ley del Silencio y Humillación*. A més, ens marcàrem com a objectiu que s'anaren incorporant al grup ConviElx la resta de centres d'Elx, amb la finalitat d'aconseguir treballar a poc a poc tots junts per millorar l'educació secundària de la nostra ciutat.

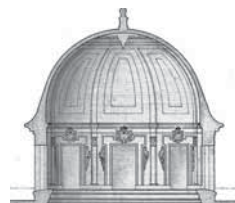

El tercer any de treball, el curs 2006/2007, continuàrem coordinant els diversos grups de treball, que ja funcionaven als centres de la localitat, dins del projecte de convivència ConviElx, i tractàrem que s'hi refermàrem definitivament la cultura de col·laboració entre els instituts de la ciutat. Durant aquest curs, la Conselleria d'Educació publicà una nova normativa que regulava l'elaboració d'un Pla de Convivència a cada centre. Érem conscients que la preparació d'aquest document comportava una gran dificultat: es tractava d'un nou pla que havia de ser efectiu, pràctic i recollir tots els aspectes de prevenció i solució dels casos que alteraren la convivència dels centres. Va ser primordial la col·laboració entre els diferents grups de treball. Per tant, ens vam sentir afortunats de comptar amb els companys de ConviElx, perquè entre tots facilitàrem la confecció dels plans de convivència i aconseguírem que aquests tingueren una línia comuna i uns criteris consensuats. Malgrat tot això, l'elaboració i aprovació per part dels claustres i consells escolars ens va portar pràcticament el curs sencer.

El curs següent, 2007/2008, ja dúiem quatre anys treballant junts i tots estàvem cada volta més sensibilitzats amb les noves tendències educatives per a la prevenció i resolució pacífica de conflictes. Vam començar introduint-nos en la cultura de la mediació, que fins aleshores desconeixíem, a partir de l'organització de tallers i conferències que impartiren ponents de diferents centres, els quals ja havien treballat i consolidat als seus instituts projectes de mediació amb resultats sempre molt satisfactoris. Realment, les experiències que ens van relatar i la satisfacció pels resultats obtinguts utilitzant aquest tipus d'actuacions entre l'alumnat, professorat i fins i tot pares i mares, ens va animar a embarcar-nos en aquest nou projecte. Tant la formació externa que vam rebre, com la nostra investigació paral·lela, ens va fer estar cada vegada més interessats en aquest tema. Ens vam conscienciar de l'interés que podria tenir per a la millora de la convivència el fet de posar en marxa, en cadascun dels nostres centres, grups de mediadors que s'implicaren en la resolució de conflictes de manera dialogada entre els diferents membres de la comunitat educativa.

Un altre esdeveniment important que organitzàrem durant aquest curs fou la presentació al Centre de Congressos «Ciutat d'Elx» del llibre sobre violència escolar citat anteriorment i que va ser presentat per Miguel Soler, membre de l'Alta Inspecció Educativa; José Miguel Payá, inspector i coordinador de ConviElx en els primers cursos de funcionament, i Blanca González, regidora d'Educació d'Elx.

El nostre treball el curs 2008/2009 es va centrar en dos aspectes. El primer, l'organització de grups de mediadors. En un principi aquests grups estaven formats solament pel professorat dels centres. Després dels

primers mesos de treball, s'hi organitzaren uns cursos breus per a formar aquells alumnes que s'animaren a descobrir què era allò de la mediació. L'alumnat va començar la seua participació com a oient i a poc a poc s'hi incorporà de manera més activa.

S'hi organitzaren també presentacions perquè aquest alumnat mediador informara els grups dels seus centres del significat de la mediació. S'hi elaboraren fullets informatius perquè la comunitat educativa anara coneixent també les possibilitats que oferien aquests grups de persones compromeses amb la millora de la convivència en els seus centres. Aquests mediadors ara participen també en l'acolliment dels alumnes que s'incorporen des dels col·legis de primària i són, a més, referència per als companys al centre.

Actualment, el curs 2009/10, els grups de mediació treballen de manera molt efectiva ajudant a resoldre els casos en què la mediació pot ser una eina molt vàlida per a evitar un conflicte més greu. A més, a través de ConviElx, s'organitzen activitats de convivència entre els alumnes mediadors dels diferents centres i es premia la tasca que realitzen amb activitats extraescolars per a ells. Ens resulta molt gratificant veure com es comporten aquests alumnes i la seriositat amb què prenen les seues actuacions. És important destacar l'enriquiment que té per a ells una formació tan pràctica, que beneficia el seu desenvolupament integral com a persones dialogants i amb la qual aprenen a resoldre els seus conflictes sense violència.

El segon aspecte va ser la presentació oficial de ConviElx a la nostra ciutat. D'aquesta manera, organitzàrem un cicle de conferències informatives, dirigit al professorat i a les famílies dels alumnes, que tractava temes d'interès educatiu i social. S'hi parlà sobre els riscos d'Internet entre els adolescents, la convivència a les aules, l'educació de les emocions i la prevenció de conflictes. Vam organitzar, a més, una roda de premsa a la qual assistiren els diferents mitjans de comunicació de la ciutat, a més d'oferir informació tocant al projecte i la nostra experiència al llarg dels anys durant els quals hem treballat junts.

Arran de la publicació del nou Decret 39/2008, de 4 d'abril, del Consell, sobre la convivència dels centres docents no universitaris sostinguts amb fons públics i sobre els drets i deures de l'alumnat, pares, mares, tutors o tutores, professorat i personal d'administració i serveis, publicat en el DOCV el 9 d'abril de 2008, el grup ConviElx va considerar que seria molt adequat per a continuar el nostre treball de millora contínua de la convivència als nostres centres conèixer de manera exhaustiva el contingut d'aquesta nova legislació. Per aquest motiu, vam organitzar, amb la participació dels inspectors de la Conselleria d'Educació, unes xarrades formatives per a conèixer el detall de l'esmentat Decret i resoldre els dubtes que se'ns havien presentat després d'una primera lectura del document. El procediment que vam seguir per a realitzar aquesta adequació va consistir en la revisió dels antics reglaments de règim interior, adequant-los a la nova normativa i a les característiques de cada institut.

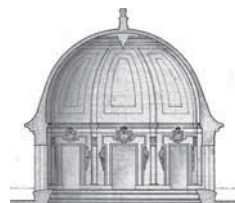
A partir del curs 2009/10 ja formen part del grup ConviElx els quinze instituts d'Elx. Com que el nostre treball s'ha fet cada volta més complex i abraça un ampli nombre de professorat dels diferents centres, hem pres consciència de la necessitat d'optimitzar les possibilitats que ens ofereixen les noves tecnologies i l'ús de les TIC en els nostres treballs com a docents.

Fa dos cursos vam pensar en la conveniència que el nostre grup fóra accessible a través d'Internet, per a establir una connexió informàtica entre els membres del grup i per a difondre els nostres treballs entre els membres de les diferents comunitats educatives. Amb la col·laboració del professor José Jaime Mas, de l'IES L'Assumpció, vam crear una plataforma (<http://convielx.wikispaces.com/>) a través de la qual oferim un lloc de trobada per a tots nosaltres i una forma d'exposar el treball. Aquest wiki pretén ser un lloc de trobada en el qual el professorat pugui disposar d'una sèrie d'accessos i documents relacionats amb la convivència als centres educatius.

Per a la identificació del nostre grup, trobàvem a faltar un logotip que ens representara gràficament. Així, organitzàrem un concurs entre l'alumnat dels centres i el disseny guanyador va correspondre a l'alumna Noelia Ibarra de l'IES Misteri d'Elx.

Aquest curs, dintre del nostre interès per conèixer experiències *in situ*, i conivire amb altres realitats, hem realitzat visites a dos centres d'Andalusia, IES Portada Alta de Màlaga i IES Gregorio Salvador de Cúllar (Granada), dels quals hem rebut molta informació i materials referents a les seues experiències en mediació, aules de convivència i comunitats d'aprenentatge. Des d'ací els agraïm el seu acolliment, el seu suport i l'entusiasme que ens transmeteren per a continuar el nostre treball.

Per últim, però no per això menys important, el nostre objectiu d'enguany ha sigut començar a endinsar-nos en el coneixement de les competències emocionals, encara que sabem que aquesta serà una tasca feixuga a escometre a llarg termini. Haurèm de començar novament amb la nostra formació, per a posteriorment implicar i engrescar el professorat dels diferents centres i finalment aconseguir que l'educació en emocions s'incloga dins els plans d'acció tutorial.

A partir d'ara, una volta que s'ha consolidat el grup ConviElx amb els quinze instituts d'Elx, el nostre propòsit més ferm és continuar formant-nos i treballar junts, utilitzant noves metodologies i estratègies en educació emocional, comunitats d'aprenentatge, etc., amb la finalitat de disminuir el fracàs escolar i augmentar la motivació, tant de l'alumnat, les famílies i el professorat dels nostres centres. Com va dir A. Machado:

*Caminante, son tus huellas
el camino y nada más;
caminante, no hay camino,
se hace camino al andar.*